

Meanderende Maas; dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling Ravenstein - Lith

Participatieverslag Verkenningfase

Stuurgroep Meanderende Maas

26 september 2019

Aangeboden door	Projectteam Meanderende Maas
Aangeboden aan	Stuurgroep Meanderende Maas 10 oktober 2019
Opdrachtgever	

Document	Participatieverslag
Status	Definitief
Datum	26 september 2019
Referentie	XX

Projectcode	XX
-------------	----

Auteur(s)	Bastiaan Kok, Tim Smit
Gecontroleerd door	XX
Goedgekeurd door	XX

Paraaf

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	HWBP & MIRT-Verkenning en participatie	5
1.2	Leeswijzer	6
2	PROCESBESCHRIJVING	7
2.1	Participatie; pro-actieve benadering omgeving	7
2.2	Formele inspraak	11
2.3	Besluitvorming	11
3	AANDACHTSPUNTEN OMGEVING	13
3.1	Omwonenden dijk en grondeigenaren	13
3.2	Gebruikers gebied (wonen, werken, recreëren); deelnemers werkplaats	14
3.3	Stakeholders, belangenorganisaties	15
	Laatste pagina	6
	Bijlage(n)	Aantal pagina's
I	Contactmomenten omgeving	
II	Belevingswaardenonderzoek (2017): conclusies	
III	Advies klankbordgroep (juni 2019)	

INLEIDING

Voor u ligt het Participatieverslag behorende bij de Verkenning Meanderende Maas/ Ravenstein-Lith. Het verslag bevat een beschrijving van het gevolgde proces met de omgeving én geeft de belangrijkste uitkomsten uit dat proces weer en hoe deze zijn gebruikt voor de stappen en besluiten in de Verkenning.

1.1 HWBP & MIRT-Verkenning en participatie

In het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is het dijktraject Ravenstein-Lith opgenomen als één van de meest urgente dijktrajecten om te versterken. Concrete aanleiding voor het project Meanderende Maas/ Ravenstein-Lith is dat de dijk aan Brabantse zijde van dit riviertraject niet voldoet aan de nieuwe veiligheidsnormen die per 1 januari 2017 gelden.

Het project is ook onderdeel van een brede strategie voor de Bedijkte Maas, die op haar beurt onderdeel is van de gehele Nederlandse Maas, ook wel Deltaprogramma Maas genoemd. Om de waterveiligheid te borgen, hebben Rijk en regio in het Deltaprogramma gekozen voor een krachtig samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming. Binnen deze strategie is Meanderende Maas één van koploperprojecten waarbij realisatie van rivierverruiming – naast dijkversterking – op korte termijn kansrijk wordt geacht.

Op 27 januari 2015 heeft de minister aan de Stuurgroep Delta Maas gevraagd om voor de Maas tot een voorstel te komen van kansrijke rivierverruimende maatregelen, in samenhang met dijkversterkingen en startbesluiten voor één of meer MIRT-Verkenningen. De regio¹ is vervolgens gestart met het MIRT onderzoek Meanderende Maas/ Ravenstein-Lith. Uit dit MIRT-onderzoek is gebleken dat een combinatie van dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsmaatregelen substantieel bijdraagt aan de waterveiligheid. Daarnaast levert het synergie op met ambities en opgaven van de partners, onder meer op het gebied van economie, recreatie en natuurontwikkeling/ waterkwaliteit.

In het Bestuurlijk Overleg-MIRT van 12 oktober 2016 is door de minister ingestemd met de start van een integrale Verkenning (MIRT/HWBP) Meanderende Maas. De Verkenning moet de beslisinformatie opleveren die nodig is om een voorkeursbeslissing te nemen en te besluiten over de vervolgfase. In de Verkenning zijn verschillende oplossingen onderzocht voor dijkversterking, in combinatie met riviermaatregelen en gebiedsontwikkeling. Uit de Verkenning volgt een besluit over een voorkeursalternatief (VKA) voor een integraal maatregelenpakket voor de periode tot 2028. Ook leidt de Verkenning tot een visie op het gebied voor de langere termijn. Het VKA wordt planologisch verankerd in een interprovinciale structuurvisie. Na de Verkenning volgt de planuitwerkingsfase, waarin het VKA nader wordt uitgewerkt.

De Verkenning is uitgevoerd in twee fasen. In fase 1 (analytische fase) zijn mogelijke oplossingen breed verkend, waaruit uiteindelijk twee kansrijke alternatieven zijn vastgesteld. In fase 2 (beoordelingsfase) zijn de kansrijke alternatieven nader uitgewerkt en beoordeeld. In beide fasen zijn overheden, belangenorganisaties, bewoners, grondeigenaren en andere omgevingspartijen nauw betrokken bij de belangrijke stappen. Dit participatieverslag beschrijft op hoofdlijnen het gevolgde proces én de belangrijkste aandachtspunten die vanuit de omgeving zijn meegegeven.

¹ De initiatiefnemende organisaties zijn: waterschap Aa en Maas, provincie Noord-Brabant en gemeente Oss. Partners in het MIRT-Onderzoek zijn: gemeente Wijchen, gemeente West Maas en Waal, ZLTO, Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Ministerie van I en M, RWS Zuid Nederland en Natuurmonumenten.

Participatie

Participatie is de deelname van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan het plan- en besluitvormingsproces. Participatie is nodig om informatie, kennis, belangen en standpunten te delen, met als doel een kwalitatief beter besluit, met meer draagvlak en een korte doorlooptijd. Deze doelen worden bereikt door de meedenkkraft, initiatieven en ideeën uit de maatschappij te gebruiken.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is beschreven welk participatieproces met de omgeving in de verkenning is gevolgd. Ook wordt in dit hoofdstuk de relatie met de (nog komende) formele inspraak toegelicht en is beschreven hoe de besluitvorming in de verkenning is georganiseerd. In hoofdstuk 3 zijn per categorie stakeholders op hoofdlijnen de belangrijkste opgehaalde inhoudelijke aandachtspunten en reacties weergegeven.

2

PROCESBESCHRIJVING

Het project Meanderende Maas heeft een grote impact op de omgeving en daarom is er in de Verkenning veel aandacht besteed aan het omgevingsproces, met proactieve communicatie en participatie. Doel hiervan was om inzicht, begrip, draagvlak en meerwaarde te creëren onder stakeholders in het projectgebied, zoals bewoners, dorpsraden en ondernemers. Ook zijn stakeholders van de samenwerkende partijen (de betrokken overheden), zoals bestuurders en ambtenaren, actief betrokken in het proces.

Waar in fase 1 (analytische fase) de nadruk lag op het ophalen van kansen, opgaven, oplossingsrichtingen, ging het in fase 2 (beoordelingsfase) vooral om het inzichtelijk maken van voorkeuren, weerstanden, aandachtspunten bij de uitwerking van de kansrijke alternatieven en de samenstelling van een voorkeursalternatief (VKA).

In de procesbeschrijving wordt onderscheid gemaakt in participatie, formele inspraak en besluitvorming.

2.1 Participatie; pro-actieve benadering omgeving

In fase 1 van de Verkenning (jan. 2017 – jan. 2019) is in de eerste plaats ingezet op brede bekendheid met het project in de omgeving. Hiertoe zijn bij de start van de Verkenning vier informatiebijeenkomsten georganiseerd aan zowel Brabantse als Gelderse zijde met ca. 250 bezoekers. Daarnaast zijn er diverse inloopochtenden in het gebied georganiseerd, is informatie via nieuwsbrieven (elk kwartaal, huidig aantal abonnees; 550), de project-website (www.meanderendemaas.nl), gemiddeld aantal bezoekers

per maand: 600) en social-media gedeeld en zijn in gesprekken met een breed scala bewoners en belanghebbenden vragen, zorgen, ideeën en initiatieven opgehaald. Ook zijn via een 'Ideeënkaart' (op de website) ideeën en aandachtspunten opgehaald. Vanuit een beleavingswaardenonderzoek (zie ook hieronder) zijn inzichten over de beleving van het gebied door mensen die er wonen, werken en/of recreëren opgehaald en gebruikt in de uitwerking van de oplossingsrichtingen. Er zijn diverse persberichten in lokale/regionale media rond het project verschenen.

In werkplaatsen is in de vorm van co-creatie en raadpleging samen met de omgeving gewerkt aan de inhoud. In fase 1 is samen gewerkt aan bouwstenen voor mogelijke oplossingen en alternatieven. Zie verder onder 'werkplaatsen'.

Belangrijke constatering uit fase 1 is dat mensen de noodzaak van het project (h)erkennen (waterveiligheid) en de integrale aanpak ondersteunen (dijkversterking, rivierverruiming, gebiedsontwikkeling).

In fase 2 van de Verkenning is de pro-actieve interactie met de omgeving gecontinueerd. Via o.a. nieuwsbrieven, bewonersbrieven, website en social-media zijn bewoners en belanghebbenden in en rond gebied op de hoogte gehouden van actuele ontwikkelingen en belangrijke stappen of momenten in het proces. Ook de werkplaatsen zijn gecontinueerd, waarbij de focus lag op de uitwerking van de kansrijke alternatieven en het inventariseren van voorkeuren en bouwstenen voor een voorkeursalternatief.

Specifiek in deze fase is de organisatie van diverse dijktafels, waarin met dijk omwonenden en direct belanghebbenden (grondeigenaren projectgebied) intensief gesproken is over de kansrijke alternatieven X en Z (zie verder onder 'dijktafels'). Bijlage I bevat een overzicht van contactmomenten met de omgeving.

De interactie met de omgeving in fase 2 heeft geleid tot een goed beeld van wat de omgeving belangrijk vindt, waar voorkeuren liggen en welke zorg- en aandachtspunten er leven. Deze informatie vormt belangrijke beslisinformatie voor de afweging en besluitvorming van het VKA. Deze uitkomsten zijn (in hoofdlijnen) opgenomen in hoofdstuk 3 (en in bijlagen).

Belevingswaardenonderzoek; inzicht in waardering omgeving

In 2017 is een Belevingswaardenonderzoek uitgevoerd. Ruim 660 enquêtes en ca. 20 diepte-interviews zijn ervoor verwerkt. Onderzocht is hoe mensen die wonen, werken en recreëren in het projectgebied hun omgeving beleven. Daarbij zijn uiteenlopende groepen ondervraagd: van jong tot oud, van dijkbewoners tot binnenvaartschippers, van recreanten tot ondernemers. Doel was om inzicht te krijgen in wat mensen die hier wonen, werken en/of recreëren in hun omgeving waarderen, of juist niet. Het onderzoek belicht daarmee ook de emotionele waarden die mensen in het gebied ervaren. Deze inzichten zijn gebruikt in de uitwerking van de plannen van project. Dit betekent niet, dat de wensen en ideeën ook allemaal uitgevoerd gaan worden. Maar waar het mogelijk is en past, zijn uitkomsten input geweest voor het ontwerpproces. In bijlage II zijn de conclusies en aanbevelingen uit het Belevingswaardenonderzoek weergegeven.

Werkplaatsen: co-creatie op oplossingsrichtingen

In een achttal werkplaatsen hebben het project-/ingenieursteam – in de vorm van co-creatie en raadpleging – samen met een vaste groep (van ca. 40) bewoners en belanghebbenden met verschillende achtergronden en belangen gewerkt aan de inhoud. De werkplaatsen zijn er om draagvlak te creëren maar ook om vroegtijdig gebruik te kunnen maken van de kennis en ambities vanuit het gebied. Deze vorm van samenwerken vergroot de betrokkenheid en het eigenaarschap. Ook komen synergiekansen in beeld en fungeert het als vliegwiel voor vernieuwende ideeën.

Zes werkplaatsen zijn gehouden in aanloop naar de mogelijke alternatieven met de focus op het ophalen van ideeën en wensen, kennis te benutten en knelpunten op te sporen. In werkplaats 7 en 8 is meegedacht over de dilemma's en te maken keuzes en de verdere uitwerking van het VKA.

De werkplaatsen hebben veel bruikbare gebiedsinformatie en aandachtspunten opgeleverd. Daarnaast is geïnvesteerd in de relatie met de deelnemers (elkaar kennen, korte lijntjes over signalen) en is stilgestaan bij de gemaakte keuzes en (bestuurlijke) afwegingen.

Op de projectwebsite www.meanderendemaas.nl zijn de verslagen en presentaties van alle 8 werkplaatsen te vinden. Het filmpje – via deze link <https://youtu.be/HFsqGzKigro> – geeft een impressie van werkplaats 8.

Dijktafels: raadpleging op zorgpunten en voorkeuren

In 8 dijktafels is een brede groep belanghebbenden geïnformeerd over het dijkontwerp en de alternatieven én zijn voorkeuren, zorg- en aandachtspunten opgehaald. Middels brieven zijn alle direct omwonenden langs de dijk en grondeigenaren persoonlijk uitgenodigd voor deze dijktafels. Ongeveer de helft van het totaal aantal adressen heeft geparticipeerd in de dijktafels. Na een uitgebreide toelichting vanuit het projectteam op de alternatieven X en Z en daarbinnen de ontwerpen voor de dijk, is er in kleine groepen uitgebreid stilgestaan bij vragen, zorgen en meningen van aanwezigen. Specifiek is ook gevraagd naar voorkeuren voor (of weerstand tegen) oplossingen. Dit om een beeld te krijgen bij het draagvlak voor de voorstellen, welke belangrijke beslisinformatie vormt voor de te maken bestuurlijke keuzes.

Van alle dijktafels zijn verslagen gemaakt. Ingebrachte punten die relevant zijn voor de besluitvorming richting het VKA (Verkenningfase) zijn weergegeven in hoofdstuk 3. Ook zijn veel punten ingebracht die meer relevant zijn voor de Planuitwerkingsfase (bijv. details over specifieke plekken); naast de verslaglegging van de dijktafels worden specifiek/individueel ingebrachte punten ook vastgelegd in het Klanteissysteem (KES). In de Planuitwerking zullen deze punten in het detailontwerp worden ingebracht.

Op de projectwebsite www.meanderendemaas.nl is een impressie van de dijktafels te vinden. Hier is ook een filmpje met de presentaties gehouden tijdens de dijktafels te zien.

Grondeigenaren; ook individuele gesprekken

Naast de dijktafels is een aparte tafel-bijeenkomst georganiseerd specifiek bedoeld voor grondeigenaren (buitendijkse gronden). Hier zijn voorkeuren en zorgpunten opgehaald. Daarnaast zijn in enkele gevallen individuele gesprekken gevoerd in relatie tot mogelijke grondverwerving.

Klankbordgroep; advies over het proces

Gedurende de Verkenning is een klankbordgroep samengesteld en actief. De klankbord adviseert het project en de Stuurgroep Meanderende Maas over het te volgen/ gevolgde proces. Ook kijken de leden van het klankbord of de verschillende belangen in het gebied goed worden meegenomen. De klankbord bestaat uit ca. 10 deelnemers; zij vertegenwoordigen verschillende belangen, zoals de agrarische sector, natuur, ondernemingen, dorpen en cultuurhistorie. De klankbord komt ongeveer drie keer per jaar samen. Het eindadvies van de klankbordgroep is opgenomen in bijlage III.

IMPRESSIES WERKPLAATSEN EN DIJKTAFELS (2018 – 2019)

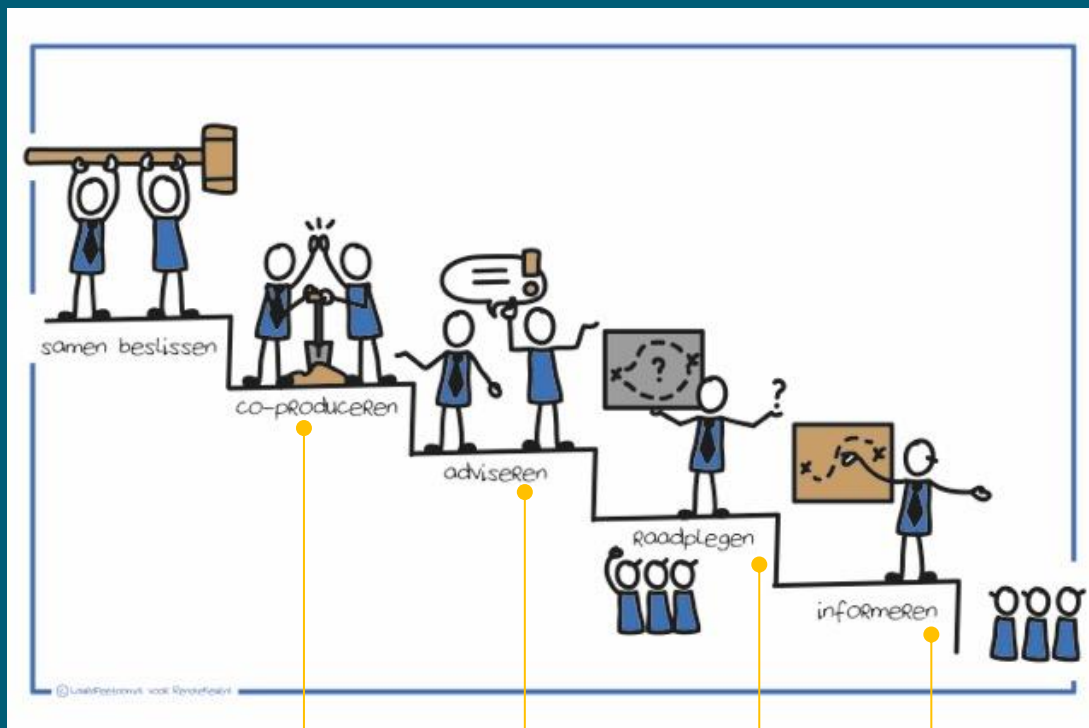

Participatieladder

Er zijn verschillende vormen van (burger)participatie te onderscheiden; deze verschillen onder meer in de mate van betrokkenheid van participanten en overheid. Deze betrokkenheid wordt wel uiteengezet in de zogenoemde *participatieladder* (zie afbeelding). Van rechts naar links gelezen neemt de invloed van participanten toe, van louter geïnformeerd worden naar een volledig mandaat. Omgekeerd neemt de rol van politiek en bestuur steeds verder af. Onderaan de ladder zijn het de politiek en het bestuur die de agenda bepalen en alle beslissingen op eigen gezag en naar eigen inzicht nemen. Hoger op de ladder verandert de rol van het bestuur en ambtenaren in adviseur voor de betrokkenen of facilitator van het proces.

Voor project Meanderende Maas geldt dat alle niveaus van participatie worden ingezet, behalve het niveau van 'samen beslissen'. De besluiten omtrent de dijk, de rivierverruiming en gebiedsontwikkeling zullen uiteindelijk door bestuur en politiek worden genomen. Bij besluiten wordt nadrukkelijk de informatie vanuit de participatie/ het proces met de omgeving meegewogen.

Onder de afbeelding is te zien op welke participatie-niveaus in het project Meanderende Maas is gewerkt.

in werkplaatsen en MMM
zijn in co-creatie de KA
samengesteld

vanuit werkplaatsen advies
over VKA, klankbordgroep
adviseert over proces

consultatie via dijktafels,
zienswijze NRD, 1op1 gesprek,
inloopbijeenkomsten

info via projectwebsite,
nieuwsbrief, bijeenkomsten,
bewonersbrief, socialmedia

2.2 Formele inspraak

Naast de informele lijn van participatie is er in de Verkenningfase op twee momenten gelegenheid voor een ieder om een formele zienswijzen in te dienen.

Zienswijzen op reikwijdte en detailniveau

In de tweede fase vond ook een formeel inspraakmoment plaats. In dec. 2018 kon iedereen een zienswijze indienen op het voornemen om een interprovinciale structuurvisie op te stellen en op de reikwijdte en detailniveau van de op te stellen Milieueffectrapportage (MER). Daarbij werd de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) door de provincie Noord-Brabant (als coördinerend bevoegd gezag) ter inzage gelegd. Zienswijzen konden zowel online als per post worden ingediend. Daarnaast zijn inloopbijeenkomsten georganiseerd waar men ook mondeling hun zienswijze konden indienen. In totaal zijn er 10 zienswijzen binnengekomen. Ook de commissie voor de milieueffectrapportage en Brabant advies hebben een advies gegeven op de NRD. Alle zienswijzen zijn van reactie voorzien in de Nota van Zienswijze. Deze Nota is aan alle indieners van een zienswijze toegestuurd en deze is gepubliceerd op de projectwebsite. Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en Gelderland hebben met de NRD en de Nota van Zienswijze de reikwijdte en detailniveau van het MER op 19 maart 2019 vastgesteld.

Op de projectwebsite www.meanderendemaas.nl zijn de relevante documenten (NRD, Nota van Zienswijze incl. advies commissie m.e.r. en Brabant Advies) te vinden.

Werken in de geest van de omgevingswet

In het project wordt naar verwachting in 2021/2022 een projectbesluit genomen. Dit is omstreeks de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet (2021). Met de wijze waarop de Verkenning wordt aangepakt, wordt feitelijk al 'in de geest van de Omgevingswet' gewerkt. In de Verkenning worden alternatieven ontworpen vanuit een integrale benadering van de fysieke leefomgeving, in nauwe samenspraak met relevante gebiedspartners én samen met de omgeving. Via werkplaatsen, dijktafels, inloopbijeenkomsten en andere vormen van omgevingsmanagement geven we, naast meer formele inspraakmomenten (zoals inspraak op de NRD), nadrukkelijk invulling aan een vroegtijdige participatie.

Inspraak op structuurvisie

Het volgende moment waarop formele inspraak mogelijk is, volgt na de ter inzage legging van de ontwerp interprovinciale structuurvisie door de provincies. De verwachting is dat dit ca. begin 2020 zal plaatsvinden. Onderdeel van de structuurvisie is het voorkeursalternatief met voorgestelde maatregelen tot 2028.

In de Planuitwerkingsfase volgen opnieuw mogelijkheden om inspraak te leveren op concrete besluiten, zoals Projectbesluit(en) of Projectplan(nen) Waterwet en benodigde vergunningen.

2.3 Besluitvorming

Uiteindelijk wordt het belangrijkste besluit in de Verkenningfase – bepalen van het voorkeursalternatief – op bestuurlijk niveau genomen. De Stuurgroep Meanderende Maas zal een bestuurlijk advies uitbrengen. In dit advies weegt zij de informatie over draagvlak, vanuit de participatie en uit de formele inspraak nadrukkelijk mee, naast andere criteria (doelbereik, haalbaarheid en milieueffecten).

Het Stuurgroep advies wordt vervolgens door de Minister gebruikt voor de MIRT Voorkeursbeslissing, door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en Gelderland voor het vaststellen van de ontwerp interprovinciale structuurvisie en door het Waterschap Aa en Maas voor het voorkeursbesluit over de dijkversterking.

Samenwerkende partijen; betrekken interne stakeholders

Project Meanderende Maas is een samenwerkingsverband van de verschillende betrokken overheden. Het Rijk, twee provincies, twee waterschappen, drie gemeenten en Natuurmonumenten werken intensief samen aan één integraal pakket aan maatregelen. Vanuit het project worden op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau de achterbannen van deze organisaties betrokken in het proces. De ambtelijke organisaties zijn via het 'Meanderende Maas Moment' (een structureel integraal ambtelijk overleg) direct verbonden. Naast bestuurlijke betrokkenheid via de Stuurgroep Meanderende Maas, worden ook de bestuurlijke achterbannen (algemene besturen, staten- en raadsleden) geïnformeerd over het project. Hiertoe zijn o.a. informatiebrieven en bestuurlijke werkbezoeken ingezet. Ná de verkiezingen voor nieuwe provincie- en waterschapsbesturen en vóór de besluitvorming is vóór de zomer 2019 opnieuw een werkbezoek voorzien.

3

AANDACHTSPUNTEN OMGEVING

In het proces met de omgevingspartijen/ stakeholders zijn diverse aandachtspunten opgehaald. Hieronder zijn per categorie stakeholders op hoofdlijnen de belangrijkste aandachtspunten en reacties weergegeven. Verschillende punten zijn in deze Verkenningfase al opgepakt, andere vormen blijvende aandachtspunten voor de verdere uitwerking van het voorkeursalternatief in de planuitwerkingsfase.

3.1 Omwonenden dijk en grondeigenaren

Reacties van omwonenden van de dijk zijn onder meer verzameld tijdens de dijktafels. Dit levert een goed beeld op van algemene zorg- en aandachtspunten, voorkeuren en ideeën. De belangrijkste/ meest voorkomende punten zijn hieronder weergegeven. Punten die meer betrekking hebben op specifieke situaties/ adressen zijn hier niet weergegeven.

Behoud uitzicht en huidig gebruik

Mensen die aan de dijk wonen hechten waarde aan behoud van het uitzicht richting uiterwaard en rivier. Op een aantal plekken verdwijnt of vermindert dit uitzicht door de benodigde extra dijkhoogte. Door omwonenden wordt om die reden gepleit om in te zetten op waterstanddaling in de uiterwaarden, zodat de dijk minder omhoog hoeft. Ook zijn er zorgen over het ruimtebeslag van de beoogde dijkversterking, op particuliere eigendom en gebruik (o.a. tuinen, inritten, ruimte) en huidige waarden (o.a. beplanting, bomen) binnendijs. Door omwonenden wordt om die reden gepleit om waar mogelijk buitendijs te versterken om zo binnendijs waarden te behouden.

Behoud agrarisch grondgebruik

Door met name agrariërs is weerstand geuit tegen de beoogde natuurontwikkeling in de uiterwaard én tegen de brede piping-bermen op deeltrajecten binnendijs. Agrariërs geven aan, mede door de goede kwaliteit grond in de uiterwaarden, door te willen 'boeren' en zien de plannen voor de uiterwaarden als een bedreiging voor vormen van hoogproductieve landbouw.

Bij de voorgestelde brede piping-bermen binnendijs zien de agrariërs een afname van de gebruiks- en bewerkingsmogelijkheden van de opgehoogde gronden.

Waarde van de karakteristieke bomen(rijen)

Een breed gedeelde voorkeur is om bestaande karakteristieke bomen(rijen) te behouden. De bomen(rijen) zijn sfeervol, beeldbepalend en karakteristiek voor deze dijk en dragen zo bij aan de kwaliteit van de woonomgeving en het woongenot.

Wens voor tuimeldijk met fietspad

Een breed gedeelde voorkeur is om bij tuimeldijken de mogelijkheden om deze te combineren met een fiets- en/of wandelpad te benutten. Zowel het zicht op de uiterwaarden/rivier als het scheiden van fiets- en autoverkeer zijn als argumenten genoemd. Belangrijke uitzondering zijn paden die achterlangs huidige woningen gaan; deze zijn niet gewenst in verband met behoud van privacy.

Aandacht voor verkeersveiligheid

Een duidelijk en veel ingebracht aandachtspunt betreft de verkeersveiligheid op de dijk. In de huidige situatie wordt – op sommige plekken – hard gereden en is er op bepaalde momenten ook sprake van veel auto- en motorverkeer. Er wordt een toename van recreatief verkeer op de dijk verwacht als gevolg van de plannen. Daarnaast ziet men kansen om gelijk met de dijkversterking ook tot een betere/veiligere verkeerssituatie te komen. Daarbij wordt gedacht aan aspecten als; scheiden of juist mengen van verkeersstromen t.b.v. verkeersveiligheid en ook weginrichting/-gebruik, zoals snelheidsbeperkingen, toepassen éénrichtingsverkeer of afsluiting van delen van de dijk voor doorgaand verkeer.

Zorg om schade aan gebouwen

Daar waar constructieve oplossingen (damwand, schermen e.d.) in de alternatieven zijn voorgesteld, zijn er zorgen geuit over het risico op schade bij/na het aanbrengen ervan. Effecten van trilling, zetting van grond en effecten op de grondwaterstand zijn als punten van aandacht/zorg genoemd. De zorgen nemen toe bij eigenaren van gebouwen die niet/nauwelijks gefundeerd zijn of waar in het verleden al schade is opgetreden (bijv. scheurvorming in gevels). De kans en het risico op schade wordt in deze fase onderkend, maar zal vooral in de planuitwerking nader onderzocht worden. Er zijn immers mogelijkheden om de kans op schade te verkleinen (bijv. in de aanbrengmethode) én er zullen regelingen komen van waaruit opgetreden schade kan worden vergoed. Ook vraagt dit om een passende monitoringsaanpak (waaronder een goede 0-meting) in de realisatiefase.

Zorg om (toename) kweloverlast

In de huidige situatie komt op een aantal plekken langs de dijk bij hoogwater kwelwater aan de oppervlakte. Dit leidt in gevallen tot overlast. Er is een zorg bij omwonenden dat als gevolg van de beoogde plannen (met name ter hoogte van de voorgestelde geulen) de kweloverlast toeneemt.

Lokaal voorkeur voor Z

Op het traject tussen Haren en Lithoijen heeft een deel van de gesproken mensen een voorkeur voor alternatief Z. Argumenten zijn dat bij Z de dijkophoging verder van de bebouwing ligt en dat X gebruikbeperkingen geeft ter hoogte van piping-bermen.

Op het traject tussen Ravenstein – Megen is er geen uitgesproken duidelijke specifieke voorkeur voor X of Z.

3.2 Gebruikers gebied (wonen, werken, recreëren); deelnemers werkplaats

In de werkplaatsen is een goed beeld ontstaan van voorkeuren, weerstanden en dilemma's zoals deze door mensen die in het gebied wonen, werken en/of recreëren en organisaties die deelbelangen vertegenwoordigen over het algemeen worden beleefd/gezien. De belangrijkste punten worden hieronder toegelicht, te beginnen met een aantal punten die overeenkomen met punten uit de dijktafels (zie vorige paragraaf).

Overeenkomende punten met dijktafels

Op de volgende punten komt vanuit de werkplaatsen eenzelfde beeld als de dijktafels:

- Voorkeur voor behoud van bomen(rijen) op de dijk.
- Verbreden van de tuimelkade t.b.v. (breder) fietspad. Geen paden achter dijkwoningen langs.
- Verkeersveiliger maken dijk.
- Aandacht voor dijkhoogte i.r.t. uitzicht woningen en belemmeringen grondgebruik binnendijks. Bij aantasting van waarden kiezen voor een constructie in plaats van grond.

Behoud bakenbomen

Een sterke voorkeur is er om de bakenbomen te behouden. Deze dragen bij aan ruimtelijke kwaliteit, cultuurbehoud en de karakteristieke gebiedseigen uitstraling en aan toerisme en recreatie. Alleen ter hoogte van de Gouden Ham zijn de bakenbomen – vanuit het perspectief van de watersport – minder gewenst.

Grote eenheden van dijktypes

Het heeft voorkeur om tot herkenbare en continue dijkprofielen te komen en geen 'lappendeken' aan dijkoplossingen te creëren. De term 'eenheid in verscheidenheid' is gebruikt om aan te geven dat binnen de verscheidenheid die er is (tuimel-, bomen- en gronddijken), waar mogelijk tot eenheid te komen.

Afwisseling in inrichting uiterwaarden

Er is weerstand geuit op een monofunctionele inrichting van de uiterwaarden; een inrichting met alleen ooibos (t.b.v. natuur) is niet gewenst, een gladde inrichting (t.b.v. waterstand) evenmin. Een mengvorm waarbij zowel ruimte is voor waterstanddaling, natuur als recreatie heeft meer voorkeur. Er is geen unaniem beeld over het wel of niet aantakken van de meanders, omdat er verschillende beelden zijn over welk type recreatie het beste past. Wel is iedereen vóór het aanleggen van de meanders en een vorm van recreatief gebruik. Ook is er algemene voorkeur om tot een afwisselende invulling in de verschillende Brabantse uiterwaarden (Diedensche Uiterdijk, De Waarden, De Ossenkamp) te komen.

Gelderse zijde: meerwaarde maatregel Appeltern-Maasbommel en verbonden routenetwerken

De maatregelen geul Appeltern-Maasbommel en doorsteek Gouden Ham worden positief gewaardeerd door hun bijdrage aan doelen rond waterstand, natuur en waterkwaliteit. Deze kansen moeten worden gepakt. Het belang wordt benadrukt van doorlopende recreatieve routes (fietsen/struinen) in de uiterwaarden en verbinding van routenetwerken tussen Brabant en Gelderland. Er is weerstand op de maatregel verondiepen De Schans, vanwege zorgen over effecten op bodem- en waterkwaliteit.

Behoud (bereikbaarheid) pontjes

Men wil het functioneren van de pontjes graag in stand houden. Daarbij dient de bereikbaarheid van de pontjes gegarandeerd te blijven. De pontjes dragen in bij in de recreatieve mogelijkheden in het gebied. Een goede bereikbaarheid vergroot de levensvatbaarheid en continuïteit van de veren.

Versterken stadsgezichten Ravenstein en Megen

Als kansrijk wordt het versterken van de stadsgezichten van Ravenstein en Megen gezien. Voor Ravenstein is er voorkeur uitgesproken om bij de dijkoplossing een harde kade te realiseren om zo voor te sorteren op het lange termijn perspectief van het beoogde Waterfront (met een vestingmuur en herstel oude strang). Voor Megen wordt het versterken van het stadsgezicht als kans gezien, mede in combinatie met het verplaatsen van de haven (cf. alternatief X).

3.3 Stakeholders, belangenorganisaties

Naast de werkplaatsen en dijktafels zijn in gesprekken met een aantal relevante stakeholders/belangenorganisaties een aantal (aanvullende) aandachtspunten en voorkeuren opgehaald.

Recreatiesector: ziet vooral kansen

Vanuit organisaties in de recreatiesector is er veel draagvlak voor de plannen. De sector ziet graag een gebied met een bovenregionale aantrekkingskracht. Er is voorkeur om de meanders – in ieder geval de geul in De Waarden – bevaarbaar te maken. Ook wordt voor verbetering, verplaatsing of ontwikkeling van haventjes gepleit. Goede bereikbare visplekken zijn ook belangrijk. Belangrijk aandachtspunt betreft het behoud van de (bereikbaarheid) van de pontjes.

Agrarische sector: ziet bedreigingen

Vanuit de agrarische sector is er weerstand op de plannen. Belangrijk aandachts- en zorgpunt betreft het beoogd grondgebruik (natuurontwikkeling) in de uiterwaarden versus het huidige grondgebruik op plekken (agrarisch). De beoogde natuurontwikkeling is niet of moeilijk te combineren met de landbouwfunctie. Ook de (toenemende) gronddruk op agrarische grond in de polder baart zorgen. Daarnaast zijn er zorgen over (de toename van) ganzenvraat en ongedierte en muggen die ziekten kunnen overbrengen, als mogelijk gevolg van meer natuur en stilstaand water.

Dorpsraden Gelderland; kansen en zorgen

Dorpsraden aan de Gelderse zijde zijn positief over de beoogde meestromende geulen aan Gelderse zijde. Dit omdat verondersteld wordt dat deze kunnen bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit. Voor de uiterwaarden nabij Batenburg (richting De Tuut) is er de wens om deze tot meer natuur te ontwikkelen. Kansen voor uitbreiding van fiets-/struinpaden wil men graag benutten en de routes beter verbinden met Brabant. Er zijn ook zorgen; over mogelijke vervuiling bij het verondiepen van De Schans, de gevolgen van zomerbedverdieping voor kwel/grondwater en de invloed op de verkeersintensiteit op de dijk.

Bijlage(n)

CONTACTMOMENTEN OMGEVING

Datum	Bijeenkomst / contact	Onderwerp
<i>Fase 1</i>		
Mei 2017	Informatieavond Maasbommel	Start project: uitleg doelen en proces
Mei 2017	Informatieavond Ravenstein	Start project: uitleg doelen en proces
29 mei 2017	Informatieavond Lith	Start project: uitleg doelen en proces
30 mei 2017	Informatieavond Megen	Start project: uitleg doelen en proces
Juni 2017	Nieuwsbrief 1 ¹	Oproep meedenken in werkplaats/KBG
September 2017	Nieuwsbrief 2	Kansen
1 november 2017	Klankbordgroep	Uitgangspunten
11 december 2017	Bewonersbrief ²	Algemene informatie
14 december 2017	Bijeenkomst dorpsraad Lith	Informer update
December 2017	Nieuwsbrief 3	Belevingswaardeonderzoek
<i>Fase 2</i>		
19 januari 2018	Werkplaats 1	Denkrichtingen
29 januari 2018	Bijeenkomst dorpsraad Megen	Informer update
Januari 2018	Nieuwsbrief 4	Versterkingsopgave, inloopmomenten
Februari 2018	Bewonersbrief	Aankondiging inloopmomenten
23 februari 2018	Werkplaats 3	Bouwstenen alternatieven
16 maart 2018	Werkplaats 4	Mogelijke alternatieven
April 2018	Nieuwsbrief 5	Mogelijke alternatieven
16 mei 2018	Klankbordgroep	Van mogelijke naar kansrijke alternatieven
25 mei 2018	Werkplaats 5	Beoordeling mogelijke alternatieven
Mei 2018	Nieuwsbrief 6	Proces mogelijke alternatieven naar VKA
11 juni 2018	Werkbezoek Minister	Toelichting project
14 juni 2018	Inloopavond	Mogelijke alternatieven
19 juni 2018	Bijeenkomst dorpsraad Ravenstein	Informer update
26 juni 2018	Bewonersbrief	Maai-/landmeetkundige werkzaamheden
29 juni 2018	Werkplaats 6	Ontwikkeling kansrijke alternatieven
Juni 2018	Nieuwsbrief 7	Terugblik inloopbijeenkomst
Juli 2018	Nieuwsbrief 8	Onderzoek archeologie en explosieven
19 september 2018	Klankbordgroep	NRD en proces naar VKA
12 oktober 2018	Werkplaats 7	Kansrijke alternatieven, doorkijk
30 oktober 2018	Informatieavond NRD	Notitie reikwijdte en detailniveau
31 oktober 2018	Inloopochtend NRD, Megen	NRD
Oktober 2018	Nieuwsbrief 9	NRD, kansrijke alternatieven
2 november 2018	Inloopochtend NRD, Ravenstein	NRD
7 november 2018	Inloopochtend NRD, Appeltern	NRD
December 2018	Nieuwsbrief 10	Ondieper maken De Schans, cie. M.e.r.
24 januari 2019	Klankbordgroep	Afweging VKA
7 februari 2019	Bewonersbrief	Bodem- en geotechnisch onderzoek

¹ De digitale nieuwsbrief heeft (in 2019) 550 abonnees; veelal zijn dit mensen die in het project/studiegebied woonachtig zijn.

² Bewonersbrieven worden per post verstuurd naar alle adressen aan de dijk en eigenaren van gronden in het projectgebied.

15 februari 2019	Werkplaats 8	Voorbereiding VKA
18 maart 2019	Dijktafel Megen	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
19 maart 2019	Notitie reikwijdte en detailniveau	Aankondiging in kranten NRD ter inzage
20 maart 2019	Dijktafel Ravenstein	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
21 maart 2019	Dijktafel Demen-Dieden	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
Maart 2019	Nieuwsbrief 11	Naar een VKA, MER
1 april 2019	Dorpsraden Gelderland	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
8 april 2019	Dijktafel Haren-Macharen	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
10 april 2019	Dijktafel Oijense Bovendijk	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
11 april 2019	Dijktafel Oijense Benedendijk	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
15 april 2019	Dijktafel Benedendijk/Lithoijensedijk	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
16 april 2019	Dijktafel Lithoijen	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
16 april 2019	Uiterwaardentafel	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
10 mei 2019	Inloopbijeenkomst dijktafels	Alternatieven X en Z; uitleg en reacties
17 juni 2019	Informatiebijeenkomst	Stand van zaken
19 juni 2019	Informatiebijeenkomst	Stand van zaken
21 juni 2019	Werkbezoek raads-/statenleden	Informeren proces en hoofdlijn VKA

BELEVINGSWAARDENONDERZOEK (2017): CONCLUSIES

Hier worden de conclusies en aanbevelingen uit het Belevingswaardenonderzoek Verkenning Ravenstein-Lith weergegeven. Het gehele onderzoek is te vinden op de projectwebsite www.meanderendemaas.nl

Conclusies en aanbevelingen

Sommige kernmerken van het gebied moeten volgens alle partijen behouden blijven. Daarbij gaat het vooral om de kleinschaligheid, natuur, rust en levendigheid. Over andere kenmerken bestaan conflicterende meningen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het gemotoriseerd verkeer op de dijk, het onderhoud van de bermen en de toegankelijkheid van de rivier voor motorboten.

Aanbeveling: behandel punten waarover onenigheid is expliciet tijdens de werksessies in het vervolg van het participatieproces. Ga op zoek naar combinaties.

Het gebied heeft een rijke historie. Sporen uit het verleden zijn op veel plaatsen zichtbaar: de meanderende dijk, historische kernen en monumenten. Sommige historische resten zijn minder zichtbaar, zoals de restanten van de vestingwerken van Ravenstein in de bestaande dijk tussen het spoor en de brug van de A50 over de Maas. Uit zowel de kwantitatieve data als de gesprekken blijkt dat gebruikers van het gebied veel belang hechten aan de historie. Het historisch bewustzijn helpt om toekomstige ontwikkelingen in context te plaatsen.

Aanbeveling: bekijk met heemkundekringen, geschiedkundigen en bewoners interactief tijdens het participatieproces hoe historische kenmerken meer zichtbaar kunnen worden. Het kan daarbij gaan om fysiek zichtbare elementen, maar bijvoorbeeld ook om de overdracht van cultuurhistorische verhalen in routes of bij horecagelegenheden.

In het verleden waren economische functies en de waterveiligheid dominant bij de inrichting van het gebied. Nu is er ook aandacht voor rust en natuur. Deze verschuiving zorgt voor verwarring en nieuwe ruimteconflicten. Er zijn bijvoorbeeld verschillende interpretaties van een begrip als 'natuur'. Een belangrijk ruimteconflict bestaat tussen landbouw aan de ene kant en natuur aan de andere kant. *Aanbeveling: zorg ervoor dat de partijen met conflicterende standpunten (weer) aan één tafel komen. Verken de visies en definities van de verschillende partijen. Maak deze concreet. Als een partij natuur wil ontwikkelen, wat voor natuur wordt er dan bedoeld? Als de verschillende standpunten duidelijk zijn, wordt het gemakkelijker om te zoeken naar combinaties, compromissen en uitwisselingen.*

Het hoogwaterbewustzijn is laag. De hoogwaterproblematiek uit de jaren '90 verdwijnt langzaam uit het collectief geheugen. De noodzaak voor maatregelen die te maken hebben met waterveiligheid, wordt daardoor minder gevoeld. Het nut van sommige maatregelen is ook niet voor alle partijen duidelijk. Dat geldt bijvoorbeeld voor het uitstervingsbeleid van de bakenbomen en de ontgrinding en ontzanding van uiterwaarden.

Aanbeveling: het waterbewustzijn moet worden verhoogd en het belang van maatregelen moet meer duidelijk worden gemaakt. Vooral ook vanwege de grote impact van de dijkversterking en rivierversmalling is dit belangrijk voor het vervolgproces. Om het waterbewustzijn te vergroten, kunnen we de verhalen van mensen die hoogwater hebben meegemaakt inzetten. Deze kunnen we verzamelen en overbrengen of we kunnen ouderen rechtstreeks in contact brengen met jongeren. Zichtbaarheid/bekendheid van het Waterschap en hun werk vergroten.

Mensen hebben een slecht beeld van hun eigen handelingsperspectieven ten aanzien van hoog water. Een grote groep gaat er vanuit dat de overheden hen volledig beschermt tegen hoogwater en dat zij zelf geen maatregelen hoeven te nemen. Zij weten ook niet wat voor maatregelen dat zouden kunnen zijn.

Aanbeveling: verhoog het verantwoordelijkheidsgevoel van de bevolking. Maak hen bewust van het feit dat bescherming tegen hoogwater een overstroming nooit helemaal uitsluit. Toon hen ook welke maatregelen zij

kunnen nemen. Denk bijvoorbeeld aan gedeelde zorg voor de dijk (niet crossen, mensen aanspreken die dat wel doen, verstoringen en beschadigingen melden), zorg voor persoonlijke spullen (fotoalbums op zolder bewaren) en het afzien van bouw- en graafwerkzaamheden op de verkeerde plaatsen (bijvoorbeeld voor de aanleg van een vijver). Verhoging van het verantwoordelijkheidsgevoel kan door middel van een publiekscampagne, maar ook door partijen te stimuleren om tips en inzichten te delen.

In het belevingsonderzoek geven partijen aan wat voor hen belangrijk is. Vooral bewoners hebben hoge verwachtingen van de inspraakmogelijkheden. Zij gaan er veelal vanuit dat uitgesproken wensen ook gehonoreerd worden.

Aanbeveling: het is natuurlijk onmogelijk en onwenselijk om aan alle wensen te voldoen. Maar het is wel van belang dat bewoners en anderen hun input in het proces terugzien. Neem de waarden uit het BWO mee. Benoem expliciet hoe hiermee rekening gehouden is of waarom dat in sommige gevallen onmogelijk was.

Openheid en transparantie zijn belangrijk, mensen moeten weten waar ze aan toe zijn en wat hun rol en invloed in het proces is. Gebruik het BWO ook om een dialoog tussen verschillende groepen, met name tussen jong en oud te organiseren. Verder is het BWO een goede basis om recreatieroutes op te zetten die de waarde van het buitengebied zichtbaar maken.

Aanbeveling: blijf het publieksparticipatieproces monitoren en bijsturen. Zorg voor een goede communicatie als het proces niet aansluit op de hoge verwachtingen. Evalueer ten behoeve van andere (koploper)projecten.

Meerdere partijen besteden aandacht aan de beleving van het gebied, vooral in relatie tot toerisme en recreatie.

Aanbeveling: de informatie uit dit onderzoek is waardevol voor andere partijen die zich met belevingswaarden bezig houden. Om de omgeving niet te blijven vermoeien, adviseren wij om dit rapport te ontsluiten voor andere partijen.

Mensen ervaren in het gebied een echt buitengevoel, maar waarderen ook de nabijheid van de stedelijke functies in Oss.

Aanbeveling: versterk de recreatieve verbinding tussen de stad Oss en het buitengebied. Dat kan door middel van een doelgerichte marketing. Horecabedrijven in het buitengebied en uiteenlopende instellingen in Oss kunnen samenwerkingsverbanden en arrangementen opzetten op het gebied van natuur, cultuur, sport en recreatie.

Ogenscheinlijk is een rivier een barrière, maar volgens veel respondenten verbindt de Maas de dorpen aan weerszijden juist. Door de pontjes, fiets- en wandelroutes, groeiende samenwerking tussen ondernemers en kinderen van beide kanten die samen naar school gaan wordt deze verbintenis sterker. Toch concluderen respondenten dat zij vaak niet weten wat er 'aan de overkant' gebeurt. Ook kunnen ze na evenementen vaak niet goed naar huis.

Aanbeveling: de wil voor samenwerking tussen bewoners van beide oevers is er, maar deze kan nog meer gestimuleerd worden. Geef deze verbinding in het vervolgtraject een platform. Organiseer gezamenlijke bijeenkomsten tussen Brabantse en Gelderse ondernemers, (lokale) media en overheden. Geef hen de ruimte om niet alleen te praten over de dijk, maar ook te brainstormen over het gebied met de rivier als verbindende factor.

Klankbord geeft positief advies over het participatieproces bij Meanderende Maas

Vanuit haar rol als adviesorgaan aan de projectorganisatie en de Stuurgroep heeft de klankbord op 18 september 2019 geconcludeerd dat het proces tot op heden zorgvuldig is doorlopen. Belangengroepen zijn goed betrokken en er is transparant gehandeld door de projectorganisatie. In de werkplaatsen is door de deelnemers met plezier en vol energie gewerkt aan de inhoud en is open en respectvol met elkaar omgegaan. Hierbij was er ook voldoende ruimte voor de deelnemers om hun zorgen te benoemen.

Tevens zijn de dijktafels goed verlopen. Hierin zijn de direct aanwonende geïnformeerd over de gevolgen van verschillende dijkontwerpen en hebben ze hun aandachtspunten kenbaar gemaakt aan de projectorganisatie. De bestuurlijke betrokkenheid tijdens het bestuurlijk werkbezoek is als positief ervaren, evenals de afstemming met de planuitwerking Demen-Dieden.

Voor het vervolg heeft de klankbord enkele aandachtspunten geformuleerd. Deze zijn beschreven na een korte toelichting op de samenstelling, rol en werkwijze van de klankbord.

Samenstelling, rol en werkwijze klankbord

De klankbord bestaat uit een evenwichtige mix van personen die verschillende belangen in het gebied vertegenwoordigen vanuit de (dorps)kernen, de agrarische en recreatieve ondernemers en inhoudelijke kennisvelden als cultuurhistorie en natuur. Dit heeft geleid tot 10 leden. De klankbord volgt het proces en adviseert hierover aan de projectorganisatie en de stuurgroep. De klankbord heeft geen taak om de inhoud mee vorm te geven. Daar zijn de werkplaatsen voor.

Om het proces goed te kunnen volgen is de klankbord zeven keer bij elkaar geweest om beelden met elkaar en de projectorganisatie te delen. Daarnaast zijn telkens een of twee leden van de klankbord bij elke werkplaats en de verschillende dijktafels aanwezig geweest. Na elke werkplaats hebben zij hun reflectie en advies gedeeld met de klankbord en de projectorganisatie. Door persoonlijk aanwezig te zijn, en daarmee te zien en horen hoe er gewerkt is en wat er leeft, is het mogelijk geweest om tot het voorliggende advies te komen.

Klankbord geeft enkele aandachtspunten mee

De klankbord heeft een aantal constatering gedaan die ze onder de aandacht wil brengen van zowel de projectorganisatie als de stuurgroep. Deze zijn hieronder verwoord:

- Zorg voor een consistent verhaal. Wat doen we voor het kerndoel waterveiligheid en welke meekoppelkansen kunnen we benutten. En wat zijn daar de positieve en negatieve sociaal-economische effecten van.
- Let op dat het verhaal niet te technisch wordt. Blijf in heldere taal uitleggen waarom de dijk dient te worden opgehoogd.
- De inrichting van de uiterwaarden bepaalt mede de waterstandsdeling die uiteindelijk kan worden gerealiseerd. Gezien het feit dat vanuit het participatieproces de inrichting van uiterwaarden en met name de meanders als een van de belangrijkste dilemma's is gekwalificeerd, een aspect om nog eens goed en integraal te bezien.
- Aandacht voor de effecten op de binnendijkse landbouwgronden door de maatregelen: ganzenvraat, kweleffecten (monitoring), piping maatregelen.

- Het project is gestart vanuit een integrale ambitie om aan Gelderse en Brabantse zijde maatregelen te treffen en daarmee een impuls te geven in de ontwikkeling van één riviernatuurpark (integrale gebiedsontwikkeling). Op dit moment constateert de klankbord dat de ontwikkeling aan de Gelderse zijde niet in balans is in vergelijking met Brabant. Met name ten aanzien van natuurontwikkeling, fietspaden en het wandelpaden netwerk (naar verwachting zijn hier ook na het project nog steeds forse onderbrekingen). De verbinding tussen beide gebieden komt daarmee minder sterk uit de verf. Dat kan tot een lager draagvlak aan Gelderse zijde leiden.
- De klankbord constateert dat er vanuit de omgeving zorgen zijn over het verkeer op de dijk. Het gaat daarbij om dagelijkse veiligheid (bijv. te snel rijden) alsook de toename door overlast als gevolg van recreatief verkeer (lawaaï van motoren die woongenot verminderen, drukte op de dijk). Daarbij wordt de notie gemaakt dat uit de werkplaatsen en dijktafels blijkt dat bewoners verschillend denken over eventuele oplossingen wat dit onderwerp tot een lastig dilemma maakt. De klankbord adviseert de gemeente Oss om met de gebruikers over de toegankelijkheid en de inrichting van de wegen op de dijk in overleg te gaan. De klankbord geeft daarbij mee om rekening te houden met eventuele effecten voor het verkeer op de Gelderse dijk (bijvoorbeeld ten aanzien van recreatief motorverkeer).
- Maatregelen ten aanzien van gemotoriseerd recreatieverkeer op de Brabantse Maasdijk kunnen een toename van dit verkeer op de Gelderse Maasdijk veroorzaken. Van belang om het onderwerp verkeer nog eens structureler en breder te beschouwen door alle betrokken gemeentes, provincies en waterschappen en daarbij overwegen om ook aan Gelderse zijde op de dijken maatregelen te nemen (de problematiek is min of meer identiek).
- Tip is om de mensen uit de werkplaats ook mee te nemen naar vergelijkbare gerealiseerde projecten of projecten in realisatie om te laten zien wat we gaan doen. Voor het plangebied Demen – Dieden is dit al enkele malen gebeurt (door K3Delta/Natuurmonumenten) en dat wordt zeer gewaardeerd.
- Daar waar er oud zeer is (bijvoorbeeld vorige dijkversterking) neem dat serieus.
- Zorg voor een passend participatieproces in de verdere uitwerking van de plannen. Houd de ingezette lijn vast om daarin te werken met een brede vertegenwoordiging vanuit de omgeving.

Bovenstaande advies is opgesteld door:

- Henri Arts: dorpsraad Lith
- Dolf van Atteveld: dorpsplatform Maasbommel
- Jan van der Biezen: agrarische natuurvereniging d'n Beerse Overlaet
- Henk Buijks: cultuurhistoricus
- Theo van Heukelom: dorpsplatform Appeltern
- Wim Hoezen: stichting Maasmeanders
- Harry Hofman: bewoner Demen
- Fons Giesbers: dorpsraad Ravenstein
- Gijsbert van Loon: ZLTO Oss – Den Bosch
- Ed Steiger: recreatief ondernemer
- Theo Breuring: dorpsraad Megen, Haren, Macharen.